

Питання інтелектуальної власності», «Проблемні питання зобов'язального права», «Проблеми здійснення й захисту цивільних прав», «Проблемні питання сімейного та спадкового права».

На конференції обговорювалися актуальні цивільно-правові питання та з'ясовувалися можливі шляхи вдосконалення чинного законодавства України. Учасники конференції дійшли висновку, що сучасний етап розвитку української цивілістики обумовлює запровадження нових підходів до вирішення актуальних загальнотеоретичних питань сфери приватного права. Сьогодні вимагає нових наукових досліджень проблем цивільної правосуб'єктності, підприємництва, правового режиму об'єктів цивільного права, юридичних осіб, правочинів, права власності, у тому числі й інтелектуальної, окремих видів договорів, цивільно-правової відповідальності тощо.

Прийняття у третьому читанні Цивільного кодексу України, який містить багато неузгодженостей та недостатньо обґрунтованих положень, покладає на юридичну громадськість обов'язок взяти участь у обговоренні його основних концептуальних засад. Результатом цього мають стати конструктивні пропозиції щодо вдосконалення положень ЦК України та запровадження у ньому нових засад правового регулювання цивільних відносин.

Матеріал підготували:

В. Борисова, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права № 1 НЮА України імені Ярослава Мудрого,

В. Крижна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права № 2 НЮА України імені Ярослава Мудрого

Міжнародна науково-практична конференція «Питання застосування нового Кримінального кодексу України»

25–26 жовтня 2001 р. у м. Харкові відбулася міжнародна науково-практична конференція, яку було організовано Національною юридичною академією України імені Ярослава Мудрого, Інститутом вивчення проблем злочинності Академії пра-

вових наук України, Транснаціональним Центром вивчення організованої злочинності та корупції (Американський Університет, м. Вашингтон) і Харківським Центром по вивченню організованої злочинності спільно з Американським Університетом у Вашингтоні.

Для участі в роботі конференції було заявлено 256 чол. З науковими доповідями виступили та взяли участь в їх обговоренні 48 чол., а всього у роботі конференції взяли участь понад 300 чол. Серед учасників конференції — працівники Апарату Верховної Ради України, судді Конституційного Суду України, Верховного Суду України, представники Генеральної прокуратури України, МВС України, СБУ, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України, Державного департаменту України з питань виконання покарань, наукових установ і навчальних закладів: Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інституту вивчення проблем злочинності АПрН України, Київського регіонального центру АПрН України та інших науково-дослідних центрів України, провідні вчені Національної академії СБУ, Національної академії внутрішніх справ України, Львівського національного університету імені Івана Франка, Одеської національної юридичної академії та інших закладів України, а також представники Американського університету з Вашингтона.

Із вступним словом і науковою доповіддю «Загальна характеристика нового Кримінального кодексу України» до учасників семінару звернувся перший проректор Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академік АПрН України **В. Сташис**. Увагу присутніх було звернено на те, що 5 квітня 2001 р. відбулася історична подія у правовому житті нашої держави — Верховна Рада України 379 голосами прийняла новий Кримінальний кодекс — перший кримінальний кодекс незалежної України. Його прийняття — це значне явище в політичному, економічному та суспільному житті України. Робота над проектом Кримінального кодексу була досить тривалою і напруженою. Впродовж усього строку роботи над проектом до нього були внесені пропозиції щодо його вдосконалення від наукових і навчальних закладів України, Росії, Біло-

русі, всіх правоохоронних та правозастосовних органів України, окремих науковців і правників. Проект пройшов термінологічні експертизи Інституту української мови НАН України, неодноразово обговорювався не тільки з представниками відповідних відомств правничого профілю, а й з експертами Ради Європи. Його було розглянуто на чотирьох науково-практичних конференціях і семінарах, що відбулися в м. Харкові.

Новий КК значною мірою відображає результати досліджень науки кримінального права не тільки в Україні, а й у зарубіжних державах. Він вирішує чимало складних питань практики боротьби зі злочинністю кримінально-правовими заходами. Це знайшло своє відображення в удосконаленні багатьох норм КК. Запропонована в новому КК система Особливої частини не тільки врахувала певні теоретичні набутки з питань її побудови, а й зосередила увагу головним чином на системі суспільних відносин і соціальних цінностей, які склалися в Україні в перші десять років її становлення як незалежної, правової держави і підлягають кримінально-правовій охороні.

Звичайно, не можна виключати того, що у майбутньому може виникнути потреба у внесенні до КК певних змін і доповнень. Однак цьому процесу мають передувати не тільки серйозне науково-теоретичне осмислення нового законодавства про кримінальну відповідальність, а й певні напрацювання практики. Лише реальне застосування нового КК дозволить виявити його сильні та слабкі сторони. Тому зараз треба більше ставити питань з приводу тлумачення, роз'яснення норм КК, ніж критикувати його.

У спільній доповіді «Концептуальні питання застосування нового Кримінального законодавства України» доктора юридичних наук, професора, заступника Голови Верховної Ради України **С. Гавриша** і кандидата юридичних наук, доцента, головного наукового консультанта Апарату Верховної Ради України **Є. Фесенка** (доповідь була зроблена **Є. Фесенком**) зазначалося, що новий КК певною мірою відображає основоположні ідеї, що впливають з проблеми реалізації цілей правової реформи в Україні. Зокрема з нього виключено застарілі положення, враховано міжнародно-правові норми, заповнено прогалини, що існували у попередньому кодексі. Новий КК України в цілому є законодавчим актом сучасного рівня, що втілює досяг-

нення як науки кримінального права, так і позиції та тенденції судової практики.

У доповіді «Окремі аспекти практичного застосування Кримінального кодексу України» заступник Міністра внутрішніх справ України **П. Коляда** зупинився на тому, що окремі норми КК у майбутньому скоріше за все потребуватимуть певних змін, а низка інших норм вимагатиме додаткового законодавчого або нормативного тлумачення, наприклад, з урахуванням тієї ситуації, що зараз склалася в державі у зв'язку з проблемою нелегальної міграції іноземців в Україну.

З доповіддю «Боротьба з міжнародним тероризмом і відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом: участь України в цьому процесі» виступив радник з правових питань Посольства США в Україні **Володимир Сулжинський**. Його доповідь було присвячено новим ініціативам Сполучених Штатів Америки в боротьбі з тероризмом і відмиванням грошей після терористичних актів, учинених 11 вересня 2001 р. у США (в м. Нью-Йорк, Пентагоні (Вашингтон, округ Колумбія) і Пенсільванії). Певна увага в доповіді була приділена й Україні. Так, зазначалося, що на пленарному засіданні FATF, яке відбулося в Парижі 7 вересня 2001 р., Україну було занесено до «Списку країн і територій, які не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням грошей». За станом на 25 жовтня 2001 р. цей список включав 21 країну і територію, в тому числі Росію, Угорщину, Ізраїль. FATF визнала, що останнім часом Україна продемонструвала готовність до вдосконалення системи боротьби з відмиванням грошей і досягла в цьому певних успіхів. Разом з тим FATF вказала на відповідні недоліки в системі боротьби з цим явищем в Україні. Більшість із них, визначених FATF, можна було б вирішити через прийняття та ефективне виконання закону про боротьбу з відмиванням коштів, одержаних злочинним шляхом.

У науковій доповіді «Деякі проблемні питання нового Кримінального кодексу України» заступник державного секретаря Міністерства юстиції України **О. Пасенюк** навів положення нового закону про кримінальну відповідальність, застосування котрих, на його думку, викликатиме питання і певні проблеми. Було підкреслено, що наявність певних недосконалостей і недоліків у нормах КК України нині не повинна тягти за собою його негайної ревізії. Лише після того, як з'являться перші ре-

зультати узагальнень слідчої та судової практики, всебічного та глибокого вивчення спільних питань і проблем, можна буде говорити про можливість внесення змін до нового КК України. Це визначено наперед ще й тим, що стабільність кримінально-правового регулювання є однією з передумов успішної боротьби зі злочинністю.

В доповіді професора Американського університету (м. Вашингтон, США) **Ітана Бергера** «Боротьба з «відмиванням» грошей в Україні — глобальна перспектива», яка була підготовлена у співавторстві з правником у галузі міжнародних фінансів **В. Коваленком**, відзначалася, що хоча Україна і має досить широку нормативну базу по боротьбі з відмиванням коштів, доповідачі не вважають, що при вирішенні цього питання можна обмежуватися лише прийняттям законів. Основною організацією, яка здійснює заходи щодо боротьби з відмиванням коштів у рамках ОБСЄ, є FATF. І хоча в Україні існує відповідне законодавство, але висновки експертизи, яку проводила FATF, свідчать про те, що рішення, які приймаються в Україні, на думку доповідачів, є політично забарвленими. Незважаючи на те що переважна більшість коштів відмивається у Сполучених Штатах або в Лондоні чи Цюриху, необхідно звернути увагу і на офшорні зони (Кіпр, Науру, інші країни Карибського басейну). Але ці країни, по-перше, не є членами ОБСЄ, а по-друге, навряд чи в них є можливість яким-небудь чином контролювати ці процеси. Тому важко переоцінити значення міжнародного співробітництва. Крім Центру в Україні, працюють ще чотири центри в Росії, планується розгортання роботи в Тбілісі, а також у перспективі в деяких районах Азії. Враховуючи загрозу міжнародного тероризму, слід зробити все можливе для збереження людства і розробки заходів запобігання міжнародному тероризму.

В доповіді «Законодавча техніка Кримінального кодексу України 2001 р. та її вплив на тлумачення його норм» кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та криминології Київського національного університету імені Тараса Шевченка **П. Андрушко** зупинився на опитуваннях суддівського корпусу. Вони свідчать, що з початком практичного застосування нового КК у суддів виникли серйозні ускладнення з тлумаченням переважної більшості його норм, а також із застосуванням окремих імперативних положень Прикінцевих

та Перехідних положень КК. Однією з вагомих причин такого стану є те, що працівники правозастосовних органів практично не були забезпечені на 1 вересня 2001 р. науковими та науково-практичними коментарями як в цілому нового КК, так і окремих його норм. Такі ж питання виникають і в навчальних юридичних закладах при викладанні курсу «Кримінальне право України» та спецкурсів кримінально-правового циклу. Це обумовлено в першу чергу тим, що остаточний варіант тексту проекту КК не пройшов ні термінологічної (філологічної), ні правової експертизи, які він об'єктивно і не міг пройти, оскільки був остаточно схвалений профільними комітетами Верховної Ради України 3 квітня 2001 р., а вже 5 квітня був прийнятий Верховною Радою України як закон. Доповідач навів конкретні приклади такого недодержання правил законодавчої техніки при формулюванні норм окремих статей Особливої частини КК 2001 р. Вочевидь, що зазначене створює відповідні труднощі при тлумаченні і застосуванні окремих норм КК працівниками правозастосовних органів.

У доповіді «Новий Кримінальний кодекс України як основа розвитку кримінально-правової політики держави» доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології та політології Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого Л. Герасіна зазначила, що розробка і прийняття нового КК України та вдосконалення його змісту на принципових конституційних засадах певним чином змінили характер і більш чітко визначили суспільні цінності, які охороняються кримінальним законом. Можна стверджувати, що в новому КК сформовано певні пріоритети кримінально-правової політики України. По-перше, максимально забезпечено стан безпеки особистості, прав і свобод людини від злочинних посягань. По-друге, акцентовано увагу на необхідності захисту основ конституційного ладу і національної та економічної безпеки держави, що означає стан захищеності національних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз і забезпечення прогресивного розвитку країни. По-третє, пріоритетом кримінально-правової політики є активна протидія організованій злочинності. Зрештою, пріоритетними напрямками залишаються активна боротьба з корупцією, запобігання екологічним правопорушенням і злочинам проти правосуддя.

Значну кількість наукових доповідей було присвячено питанням застосування Загальної частини нового КК України. Це доповіді: доктора юридичних наук, професора кафедри кримінального права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, старшого стипендіата-дослідника Харківського Центру по вивченню організованої злочинності **Ю. Бауліна** на тему «Поняття кримінальної відповідальності та його значення для практики застосування нового КК України»; доктора юридичних наук, професора кафедри кримінального права і кримінології Львівського національного університету імені Івана Франка, старшого стипендіата-дослідника Харківського Центру по вивченню організованої злочинності **В. Навроцького** на тему «Принцип заборони аналогії і його дія при застосуванні КК 2001 р.»; доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента АПрН України, судді Конституційного Суду України **В. Тихого** на тему «Проблеми застосування норм Кримінального кодексу України про стадії злочину»; доктора юридичних наук, професора, проректора з навчальної роботи Одеського державного університету імені І. І. Мечникова **Є. Стрельцова** на тему «Спеціальний суб'єкт злочину в новому КК України»; доктора юридичних наук, професора, академіка АПрН України (Київський регіональний центр АПрН України) **А. Закалюка** на тему «Організована злочинна діяльність: сутність та потреби нормативного визначення»; кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **О. Шостко** на тему «Новий КК України і питання протидії організованим злочинності»; головного консультанта Секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності **О. Губської** на тему «Питання звільнення від кримінальної відповідальності у КК України»; кандидата юридичних наук, доцента, начальника Науково-дослідного центру Академії державної податкової служби України **В. Антипова** на тему «Щодо основних принципів визначення видів та розмірів покарань за КК України»; кандидата юридичних наук, генерал-майора міліції, заступника Голови Державного департаменту України з питань виконання покарань **М. Вербенського** на тему «Покарання, не пов'язані з позбавленням волі: загальна характеристика

і проблеми застосування»; кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінального права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **В. Тютюгіна** на тему «Деякі питання застосування покарання за новим КК України»; кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, завідувача сектору Інституту вивчення проблем злочинності АПрН України **А. Степанюка** на тему «Проблеми правового регулювання застосування покарань».

Питанням застосування Особливої частини нового КК України були присвячені доповіді: доктора юридичних наук, члена-кореспондента АПрН України, директора Інституту вивчення проблем злочинності АПрН України, заступника директора Харківського Центру по вивченню організованої злочинності **В. Борисова** на тему «Загальна характеристика Особливої частини нового Кримінального кодексу України»; професора, завідувача кафедри кримінального права і кримінології Львівського національного університету імені Івана Франка **В. Гришука** на тему «Питання системності кримінально-правового захисту людини за новим КК України»; Заслуженого юриста України, заступника начальника Управління організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил Державної митної служби України **В. Русскова** на тему «Питання застосування ст. 201 «Контрабанда» КК України»; кандидата юридичних наук, доцента, декана Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **О. Перепелиці** на тему «Кримінально-правові питання боротьби з відмиванням грошових коштів або іншого майна, здобутих злочинним шляхом»; генерал-майора податкової міліції, начальника Управління податкової міліції ДПА в Харківській області **А. Козіни** і слідчого з особливо важливих справ слідчого відділу податкової міліції Управління податкової міліції ДПА в Харківській області **О. Литвінова** (доповідь зробив О. Литвінов) на тему «Деякі проблеми застосування ст. 209 КК України «Легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом»; доцента відділу міжнародних зв'язків Одеської національної юридичної академії **Ф. Шиманського** на тему «Новий Кримінальний кодекс України про легалізацію доходів, одержаних злочинним шля-

хом»; кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінального права і кримінології Національного університету внутрішніх справ **Н. Гуторової** на тему «Кримінальна відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами»; кандидата юридичних наук, провідного наукового співробітника Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України **В. Цимбалюка** на тему «Категорія «безпека» у новому Кримінальному кодексі України»; судді Воєнної колегії Верховного Суду України **М. Пінчука** на тему «Кримінальна відповідальність за незаконні дії зі зброєю»; кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінального права, декана Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **В. Касинюка** на тему «Оціночні поняття у складах злочинів проти громадської безпеки»; кандидата юридичних наук, доцента, завідувача кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Одеської національної юридичної академії **В. Дрьоміна** на тему «Банда і злочинна організація: проблеми розмежування»; доктора юридичних наук, професора, проректора з наукової роботи Київського інституту внутрішніх справ **А. Музики** на тему «Кримінальна відповідальність за незаконні дії з наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами і прекурсорами за новим кримінальним законодавством України»; кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінального права Одеської національної юридичної академії **Н. Мирошниченко** на тему «Незаконні дії з наркотичними засобами за новим Кримінальним кодексом України»; професора кафедри кримінального права та кримінального процесу Національної академії Служби безпеки України **О. Бантишева** на тему «Заохочувальні норми КК України 2001 р., що стимулюють позитивну посткримінальну поведінку»; доктора юридичних наук, професора, завідувача відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України **О. Костенка** на тему «Поняття «незаконних дій» у Кримінальному кодексі України (проблеми визначення, тлумачення і кваліфікації)»; начальника Управління підтримання державного обвинувачення Генеральної прокуратури України **В. Гузира** на тему «Дискусійні питання кримінальної відпові-

дальності за злочини у сфері господарської діяльності»; судді Запорізького апеляційного суду **В. Мульченка** на тему «Система злочинів проти правосуддя у новому КК»; викладача кафедри кримінального права Національної академії Прикордонних військ (м. Хмельницьк) **А. Музики** на тему «Питання кримінальної відповідальності за порушення статутних правил несення прикордонної служби»; здобувачки кафедри кримінального права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **Л. Демидової** на тему «Створення злочинної організації як одна із форм об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК України».

Проблемам співвідношення нового КК України з іншими галузями законодавства України були присвячені доповіді: доктора юридичних наук, професора кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **В. Журавля** на тему «Психологічні аспекти кримінальної відповідальності»; кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, завідувача сектора Інституту вивчення проблем злочинності АПрН України **О. Кальмана** на тему «Кримінологічний аналіз відповідальності за легалізацію (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом (ст. 209 КК)»; доктора юридичних наук, завідувача кафедри кримінального права Одеської національної юридичної академії **В. Тулякова** на тему «Проблеми віктимології і новий Кримінальний кодекс України»; доктора юридичних наук, професора, завідувачки кафедри кримінального та адміністративного права Інституту адвокатури при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка **І. Туркевич** на тему «Оцінка окремих положень КК України з позиції кримінолога»; кандидата юридичних наук, доцента кафедри адміністративного права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого **В. Гарашука** на тему «Новий Кримінальний кодекс України та адміністративне законодавство»; кандидата юридичних наук, доцента, начальника кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ України **Д. Письменного** на тему «Підстави звільнення від кримінальної відповідальності та проблеми їх процесуального застосування».

З заключним словом на конференції виступив перший про-реktor Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, академік АПрН України **В. Сташис**, який охарактеризував її роботу як плідну і проведену на високому рівні. Було підкреслено, що прийняття нового КК України стало істотним у законодавчому житті нашої країни. То ж природним є інтерес до тлумачення і використання його положень, багато з яких певною мірою задовольняють учених-правознавців, практичних працівників. Разом з тим існує відповідна низка норм, які потребують апробації і певного вдосконалення.

Гострі дискусії на конференції точились з таких проблем: поняття, природа та підстави звільнення від кримінальної відповідальності; призначення та відбування покарання; тлумачення кримінально-правових норм і окремих понять та їх обсяг; легалізація коштів, здобутих злочинним шляхом; протидія організованій злочинності.

Приємно, що наші колеги і друзі з Сполучених Штатів Америки констатували, що новий КК України містить чимало положень, які наближають наше законодавство до міжнародних стандартів.

Вагомим результатом нашої конференції є те, що під час її роботи ми обговорили найактуальніші проблеми кримінального права. В ході обговорення питань застосування нового КК України нам вдалося визначити напрямки подальших наукових досліджень. Констатуємо, що процес реформування законодавства України про кримінальну відповідальність став реальністю, але це не означає, що все можливе вже зроблено. Копітка робота над його вдосконаленням триватиме й надалі. Попереду на нас чекає не менш важлива робота й щодо роз'яснення положень КК на всіх рівнях нашого суспільства.

Матеріал підготували:

професор *В. Борисов*,

доценти *Я. Кураш, І. Христич*

Конкурс на присудження Премії імені Ярослава Мудрого

Оголошується конкурс на присудження запровадженої спільним рішенням Президії Академії правових наук України та вче-